

Dawid KOŁODZIEJ

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Szkoła Doktorska

dawd50@vp.pl

<https://orcid.org/0009-0002-7502-2960>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2025.01.09>

GUARDIA CIVIL W STRUKTURZE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO KRÓLESTWA HISZPANII

ABSTRAKT: Celami artykułu są: analiza genezy powstania formacji *Guardia Civil*, analiza struktury organizacyjnej tejże formacji, a także zakresu jej kompetencji. Jednakże nadrzędnym celem badawczym jest określenie *Guardia Civil* jako formacji policyjnej, wojskowej bądź hybrydowej. W pracy zostanie wykorzystana metoda analizy aktów prawnych oraz analiza instytucjonalna. Analizie zostaną poddane hiszpańskie akty prawne, literatura, teksty publicystyczne, jak i hiszpańskie formacje porządku publicznego z wyszczególnieniem *Guardia Civil*. Elementem, który pozwoli na usytuowanie opisywanej formacji w strukturze bezpieczeństwa narodowego państwa stanie się analiza porównawcza *Guardia Civil*, *Policía Nacional* i *Policía Local*. W rozdziale charakteryzującym strukturę bezpieczeństwa Hiszpanii, w części porównawczej uwzględnione zostaną również służby lokalne oraz Siły Zbrojne. Artykuł składa się z wprowadzenia oraz siedmiu rozdziałów merytorycznych, opisujących kolejno podejmowaną problematykę. Pracę konkluduje podsumowanie, w którym zamieszczono wnioski, odnoszące się do postawionych celów badawczych.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo, bezpieczeństwo narodowe, Hiszpania, służby mundurowe, *Guardia Civil*

GUARDIA CIVIL IN THE NATIONAL SECURITY STRUCTURE OF THE KINGDOM OF SPAIN

ABSTRACT: The objectives of the article are to analyze the origins of the *Guardia Civil* formation, to analyze the organizational structure of the formation, as well as the scope of its competence. However, the overarching research goal is to define the *Guardia Civil* as a police, military or hybrid formation. The paper will use the method of legal act analysis and institutional analysis. The analysis of will include Spanish legal acts, literature, journalistic texts as and Spanish public order formations with a special focus on the *Guardia Civil*. A comparative analysis of the *Guardia Civil*, *Policía Nacional* and *Policía Local* will become an element that will allow to situate the described formation in the national security structure of the country. In the chapter characterizing Spain's security structure, the comparative section will also include local services and the Armed Forces. The article consists of an introduction and seven substantive chapters, describing the issues addressed in turn. The work concludes with a summary, which includes conclusions, relating to the research objectives set.

KEYWORDS: security, national security, Spain, uniformed services, *Guardia Civil*

WPROWADZENIE

Guardia Civil, będąca jedną z najstarszych służb porządkowych Hiszpanii, odgrywa istotną rolę w utrzymaniu porządku publicznego oraz zapewnianiu bezpieczeństwa na obszarze całego kraju. Utworzona w połowie XIX w. instytucja przez dziesięciolecia ewoluowała, dostosowując swoje struktury i zadania do zmieniających się realiów społeczno-politycznych¹.

Nadrzędnym celem niniejszego artykułu jest sklasyfikowanie opisywanej formacji jako policyjnej, wojskowej bądź hybrydowej. Jeśli zaś okaże się, że opisywana formacja posiada konstrukcję i zadaniowość hybrydową, stawia się pytanie, czy przeważa charakterystyka wojskowa czy zaś policyjna? Tak sklasyfikowany problem badawczy pozwoli umieścić GC² w pewne, strukturalne ramy bezpieczeństwa Królestwa Hiszpanii. Ponadto za cel obrano przybliżenie genezy powstania formacji, analizę struktury organizacyjnej, zakresu kompetencji GC oraz porównanie jej z innymi, krajowymi i zagranicznymi formacjami.

W artykule zostanie wykorzystana metoda analizy aktów prawnych oraz analiza instytucjonalna. Ponadto dokonana zostanie analiza materiałów w postaci literatury przedmiotu. Compendium wiedzy staną się hiszpańskie akty prawne, literatura oraz teksty publicystyczne.

Tak dobrane elementy metodologii w sposób holistyczny przybliżą poruszaną problematykę, bowiem w dobie teraźniejszych zagrożeń klasyfikacja *Guardii Civil* w strukturze bezpieczeństwa kraju, oraz zestawienie istniejących formacji porządkowych, których w Hiszpanii jest wiele³, staje się niezwykle interesującym polem badawczym. Charakteryzując służby mundurowe, w szczególności formacje uzbrojone, niezbędne jest odniesienie się do ich genezy, pierwotnych zadań oraz okoliczności towarzyszących powołaniu i instytucjonalizacji. Proces ten ma kluczowe znaczenie dla zrozumienia relacji pomiędzy daną służbą, a innymi formacjami porządkowymi, przede wszystkim zaś między tymi formacjami a społeczeństwem.

Analiza jako klucz teoretycznego procesu badawczego wskaże, w jaki sposób należy patrzeć na GC. Wspomniana metodologia pozwoli przede wszystkim określić charakter służby, a więc skategoryzować ją i umieścić w pewne ramy struktury bezpieczeństwa narodowego. Istotnym będzie również określenie zadań ustawowych i pobocznych. Artykuł składa się z wprowadzenia oraz siedmiu rozdziałów merytorycznych. Pracę dopełni podsumowanie, w którym znajdują się wyciągnięte wnioski.

GUARDIA CIVIL W HISZPANII- ZARYS INSTYTUCJONALNO- HISTORYCZNY

Utworzona w 1844 roku GC stanowi jedną z kluczowych instytucji porządkowych w Hiszpanii. Jej powstanie należy rozpatrywać w kontekście niestabilności politycznej i społecznej po

¹ F.P. Lata, *La Guardia Civil pomoc policia militar integran en operaciones*, "La violencia del siglo XXI. Nuevas dimensiones de la guerra" 2009, nr 10, s. 255-282.

² W niektórych miejscach w tekście użyto skrótu „GC” od *Guardia Civil*

³ Porządkowe służby hiszpańskie to np.: *Policia Nacional, Policia Local, Policia Municipal, Policias Autonomicas*, służby specjalne takie jak: GEOS czy UME, które najczęściej są komponentami wcześniej wymienionych.

wojnach napoleońskich oraz w trakcie konfliktów karlistowskich⁴. Formacja została powołana w celu zwalczania bandytyzmu i zapewnienia bezpieczeństwa na obszarach wiejskich, stając się jednocześnie narzędziem konsolidacji władzy centralnej. Jej inicjatorem był minister spraw wewnętrznych *Ramón María Narváez*, a organizację powierzono generałowi *Francisco Javierowi Girónowi*, księciu Ahumada⁵. W drugiej połowie XIX wieku GC odgrywała istotną rolę w umacnianiu monarchii konstytucyjnej oraz tłumieniu lokalnych niepokojów. W XX w. jej funkcje uległy pogłębieniu, zwłaszcza w kontekście napięć społecznych i rozwoju ruchów robotniczych oraz anarchistycznych⁶. W czasie dyktatury *Miguela Primo de Rivery* formacja stała się filarem reżimu autorytarnego, co zaważyło na jej postrzeganiu jako instytucji represyjnej. Podczas II Republiki GC zachowała lojalność wobec konserwatywnych struktur państwowych, mimo prób jej reformy⁷. Kluczowy moment stanowił wybuch wojny domowej w 1936 roku, w wyniku której doszło do wewnętrznego rozłamu w formacji. Większość funkcjonariuszy opowiedziała się po stronie frankistowskiej, co umożliwiło jej dalsze funkcjonowanie po zwycięstwie nacjonalistów⁸. GC stała się wówczas integralną częścią aparatu represji frankistowskiego reżimu, odpowiedzialną m.in. za kontrolę społeczną, zwalczanie opozycji oraz eliminację przeciwników politycznych. Po śmierci generała Franco⁹ rozpoczął się proces transformacji ustrojowej (tzw. *la Transición*), który objął również reformę GC. W obliczu nowych zagrożeń, w tym terroryzmu ze strony ETA, formacja została utrzymana, lecz poddana demokratycznej kontroli cywilnej¹⁰. Szczególnym, kryzysowym momentem była próba zamachu stanu z 23 lutego 1981 r. (23-F), w której uczestniczyli członkowie *Guardia Civil*. Wydarzenie to stało się impulsem do dalszej demokratyzacji oraz modernizacji formacji¹¹.

SYTUACJA GEOPOLITYCZNA I ZAISTNIAŁE ZAGROŻENIA W HISZPANII PO ZAKOŃCZENIU ZIMNEJ WOJNY

Hiszpania, jako państwo o złożonej historii politycznej i społecznej, doświadczyła w ostatnich dekadach istotnej ewolucji charakteru zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego. Od czasów dyktatury generała Franco przez okres transformacji ustrojowej w 1975 roku. W okresie wspomnianej dyktatury (1939-1975) zagrożenia miały w dużej mierze charakter wewnętrzny. Reżim koncentrował się na zwalczaniu opozycji politycznej, kontrolowaniu społeczeństwa oraz

⁴ R. Szul, *Regionalizm w Hiszpanii*, „Mazowsze. Studia Regionalne” 2015, nr 16, s. 65-76.

⁵ M.L. Pardo, *La Guardia Civil en el siglo XXI*, [w:] M.L. Pardo (red.), *Retos y transformaciones*, Madrid 2020, s. 112-118

⁶ J. Gómez, *Milicia y diplomacia*. Burgos 2002.

⁷ A. López, *La Guardia Civil y su papel en la seguridad marítima y aérea*, „Revista Española de Seguridad” 2021, nr 2, s. 34-45.

⁸ S.G. Payne, *The Franco Regime, 1936-1975*, Madison 1987, s. 134-136.

⁹ B. Kaczorowski, *Franco i Stalin. Związek Sowiecki w polityce Hiszpanii w okresie II Wojny Światowej*, Łódź 2016, s. 39.

¹⁰ J. Morales Bravo De Laguna, *Unidad Central Operativa de la Guardia Civil*, „Grupo Patrimonio Histórico” 2015, nr 25, s. 31-48, <https://doi.org/10.30827/cpag.v25i0.5392>.

¹¹ J. Przyjemska-Rola, *Rola Hiszpańskiej Guardia Civil w walce z nielegalną imigracją drogą morską*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2009, nr 1-2, s. 111-112.

utrzymaniu jedności państwa w obliczu regionalnych dążeń separatystycznych. Głównym źródłem zagrożenia była aktywność nielegalnych organizacji politycznych oraz ruchy nacjonalistyczne, takie jak baskijska ETA, która od końca lat 50. XX w. prowadziła kampanię terrorystyczną przeciwko państwu hiszpańskiemu. Po śmierci Franco i rozpoczęciu demokratyzacji (wspomnianej *La Transición*) charakter zagrożeń zaczął ulegać stopniowej zmianie. Choć ETA pozostała aktywnym zagrożeniem aż do oficjalnego zakończenia działalności zbrojnej w 2011 roku, to w latach 80. i 90. wzrosło znaczenie zagrożeń o charakterze systemowym, takich jak: korupcja, niestabilność gospodarcza oraz przestępczość zorganizowana. W tym samym czasie, w ramach integracji z europejskimi strukturami bezpieczeństwa (m.in. NATO w 1982 roku i UE w 1986 roku), Hiszpania zaczęła redefiniować swoje podejście do bezpieczeństwa w kontekście współpracy międzynarodowej. Po atakach terrorystycznych w Madrycie 11 marca 2004 roku (zamachy zorganizowane przez islamistycznych ekstremistów powiązanych z Al-Kaidą) nastąpiło wyraźne przesunięcie percepcji zagrożeń w kierunku bezpieczeństwa transnarodowego¹².

Terroryzm islamski, radykalizacja online, niekontrolowane migracje oraz zagrożenia hybrydowe, takie jak dezinformacja i cyberataki, zaczęły dominować w narodowej agendzie bezpieczeństwa. Państwo musiało zaktualizować swoje strategie i struktury, m.in. poprzez modernizację Narodowego Systemu Bezpieczeństwa oraz rozwój zdolności kontrterrorystycznych i cyberobronnych. Współcześnie zagrożenia dla Hiszpanii mają głównie charakter wielowymiarowy i asymetryczny. Obejmują nie tylko kwestie klasyczne, jak bezpieczeństwo militarne, ale również: ekonomiczne (np. kryzysy finansowe), zdrowotne (np. pandemia COVID-19), środowiskowe (np. susze, pożary) oraz społeczne (np. radykalizacja młodzieży, napięcia tożsamościowe w Katalonii). Szczególnie ostatni aspekt, związany z regionalnymi dążeniami niepodległościowymi, pozostaje jednym z najbardziej delikatnych i trwałych wyzwań dla stabilności wewnętrznej kraju.

Poniżej dokonano analizy poszczególnych zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego w Hiszpanii, które wykształciły się po zakończeniu zimnej wojny¹³.

Terroryzm postrzegany był jako szerzące się zjawisko na przełomie lat 90. XX w., lecz takowa tendencja wciąż ma miejsce¹⁴. Należy wspomnieć o grupie ETA¹⁵, która przeprowadziła wiele zamachów terrorystycznych na terenie całego kraju. Swoją działalność kontynuowała przez wiele lat, więc działania dotyczące zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom prowadzone były również przez funkcjonariuszy GC, jako grupy militarno-policyjnej. Formacja miała za zadanie

¹² S.G. Payne, *The Franco...*, op. cit., s. 135.

¹³ S. Kosmyńska, *Przemysł narkotyków do Hiszpanii jako element działalności transnarodowej przestępczości zorganizowanej*, „Przegląd Geopolityczny” 2019, nr 35, s. 61-63.

¹⁴ A. Beristain, *Terrorism in the Basque Country*, San Sebastián 1998, s. 93-98.

¹⁵ Euskadi Ta Askatasuna (tłum. Baskijska Ojczyzna i Wolność) – nacjonalistyczna i skrajnie lewicowa organizacja separatystyczna założona, co ciekawe, przez baskijskich studentów. Byli oni jednak byłymi członkami Podziemnej Nacjonalistycznej Partii Basków. Oficjalne datowanie działania grupy to lata 1959 do 2018. W pierwszej fazie działalność grupy miała ograniczać się do niewielkich ataków bombowych, lecz w późniejszym czasie ich bojówkarze brali udział w takich incydentach jak wrzucenie bomby do kawiarni pobliskiej Komendzie Policji w Madrycie, zginęło tam 13 osób, a 70 zostało rannych. Mrażącą krew w żyłach sytuacją było również zamordowanie doradcy króla Jana Karola I Burbona oraz jego trzech ochroniarzy i kierowcy w roku 1976.

prowadzenie wszelakich działań patrolowych w charakterze działania prewencyjnego jak: kontrola osób, przewożonych ładunków czy kontrola transgraniczna. We współpracy z policją dokonywane były czynności dochodzeniowo-śledcze, które z perspektywy akcji śledczych okazywały się niezbędne. Pisząc o terroryzmie należy również wspomnieć o zamachu bombowym w Madrycie w roku 2004, za który najprawdopodobniej odpowiedzialni byli bojownicy Al-Kaidy. Bomby eksplodowały w czterech tamtejszych pociągach, niosąc śmierć 190 osobom i raniąc tysiące. Funkcjonariusze GC brali udział w zadaniach związanych z pomocą poszkodowanym oraz bezpośrednią działalnością na miejscu zdarzenia, dotyczącą zabezpieczenia i prowadzenia czynności procesowych¹⁶.

Przemyt narkotyków na przełomie lat 90. XX w. stanowił istotny problem. Hiszpania stała się ważnym punktem tranzytowym dla przemytu narkotyków do Europy, głównie ze względu na swoje położenie geograficzne, istniejące połączenie morskie i lądowe. Rozległe wybrzeża hiszpańskie sprzyjały działalności przemytników. Najczęstsze trasy przemytu to te morskie, gdzie Hiszpania była dogodnym punktem do wpłynięć łodzi i statków przemycających narkotyki z Ameryki Łacińskiej. Kraj ten był również miejscem, w którym odbywał się przemyt narkotyków drogą lądową. Takowe transakcje czy też wymiany dokonywane były między przemytnikami krajów sąsiednich, takich jak: Francja i Portugalia. Działalność GC w tym obszarze to przede wszystkim kontrola transgraniczna, jak również odpowiednio dobrane czynności operacyjne funkcjonariuszy pionów dochodzeniowo-śledczych w celu udaremnienia próby przemytów. Istotną rolę pełniły również patrole punktów newralgicznych takich jak: porty, lotniska czy miejsca spotkań większej ilości przedstawicieli społeczności lokalnej¹⁷.

Migracja na przełomie XX w. to kolejny istotny problem kraju położonego na Półwyspie Iberyjskim. Hiszpania doświadczyła nagłego wzrostu liczby migrantów w postaci napływu osób z krajów afrykańskich oraz ludności z krajów europejskich. Powszechnie wiadomo, iż migracja niesie za sobą pozytywne skutki, w postaci uzupełnienia deficytów miejsc pracy oraz unormowania sytuacji demograficznej. Widoczne są jednak negatywne następstwa przyjęcia osób z innych państw. Osoby te nie zawsze są przystosowane kulturowo, religijnie czy społecznie do funkcjonowania w państwie przyjmującym. Hipotetyczne bariery o charakterze kulturowym, religijnym czy językowym mogą być zarzewiem konfliktów ze społecznością lokalną. Zatem kontrola transgraniczna osób pod kątem przewożonych bagaży, wszelaka kontrola dokumentów, patrole obejmujące rozmieszczenie gwardzystów w miejsca zagrożone to zadania, które wykształciły się wraz z postępującym procesem migracyjnym¹⁸.

Cyberataki to zagrożenie, które rozwinęło się wraz ze wzrostem technologii. Cyberataki w Hiszpanii stanowią rosnące zagrożenie zarówno dla sektora publicznego, jak i prywatnego. Poniżej znajdują się przykłady ataków cybernetycznych, uwzględniające dane oraz charakterystykę ataku.

¹⁶ D. Bartkowiak, *Problematyka bezpieczeństwa narodowego w Hiszpanii w kontekście zamachów terrorystycznych z 2004 roku*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2013, nr 4, s. 47-63

¹⁷ S. Kosmyńska, *Przemyt...*, op. cit., s. 62-63.

¹⁸ V. Kocan, *Współczesna migracja i polityka migracyjna na przykładzie Hiszpanii*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy. Nauki Społeczne” 2015, nr 2, s. 78-79.

1. Atak ransomware na SEPE (Państwowy Urząd Zatrudnienia) w marcu 2021. Hiszpański urząd pracy (SEPE – *Servicio Público de Empleo Estatal*) padł ofiarą ataku ransomware typu Ryuk. Sparaliżowany został system informatyczny w ponad 700 biurach na terenie całego kraju. Skutki: przerwanie świadczenia usług (m.in. zasiłków i rejestracji bezrobotnych), opóźnienia w wypłatach świadczeń, konieczność czasowego przejścia na papierową dokumentację. Sprawcy: prawdopodobnie grupa cyberprzestępcza z Europy Wschodniej¹⁹.
2. Atak na Szpital *Clínic* w Barcelonie w marcu 2023. Jeden z największych szpitali w Katalonii został zaatakowany sposobem ransomware. Skutki: ponad 3 000 zabiegów, wizyt i operacji zostało odwołanych, dostęp do elektronicznej dokumentacji medycznej został zablokowany, dane pacjentów wyciekły do przestrzeni publicznej. Reakcja: Szpital odmówił zapłacenia okupu. Służby bezpieczeństwa rozpoczęły dochodzenie wspólnie z Mossos d'Esquadra i CCN-CERT²⁰.

W Hiszpanii zanotowano również inne cyberataki jak np. *Atak na Tribunal de Cuentas* (lipiec 2022), Kampanie phishingowe/smishingowe podszywające się pod *Agencia Tributaria* w roku 2023 i 2024.

Konkludując, zadania *GC* na przestrzeni lat po okresie zimnej wojny zmieniały się. Przede wszystkim wpływ na ten fakt miały: upadek ZSRR, rozwinięcie przestępstw transnarodowych, takich jak przemyt narkotyków drogą morską i lądową, migracje, pośrednio związany z tym również terroryzm czy też cyberataki. Opierając się o analizę dostępnych źródeł możliwym jest stwierdzenie, iż *GC* dostosowała swoją charakterystykę działań do nowych zagrożeń bezpieczeństwa, szczególnie cybernetycznych, tworząc specjalne jednostki i realizując misję szkoleniową²¹. Zmiana i dostosowanie zadań jest również naturalnym następstwem podejścia ewolucyjnego²².

ORGANIZACJA I ZADANIA *GUARDIA CIVIL*

GC posiada rozbudowaną strukturę terytorialną, zorganizowaną w sposób umożliwiający pełne pokrycie całego terytorium państwa, zwłaszcza obszarów wiejskich i słabiej zurbanizowanych, gdzie nie funkcjonuje *Policía Nacional*. Struktura terytorialna opiera się na czterech poziomach. Pierwszym z nich są *Zonas* (strefy), a więc odpowiadające wspólnotom autonomicznym. Każda *Zonas* obejmuje całość terytorium danej wspólnoty i jest dowodzona przez generała bądź pułkownika. Jednostki podległe to *Comandancias* (komendy), czyli jednostki działające na poziomie prowincji. Podlegają bezpośrednio pod *Zonas* i zarządzają jednostkami

¹⁹ G. Daniel Pérez, *El SEPE suspende su actividad por un ataque informático*, https://as.com/diarios/2021/03/09/actualidad/1615290825_564590.html?utm_source (18.06.2025).

²⁰ AP News, *Cyberattack hits major hospital in Spanish city of Barcelona*, <https://apnews.com/article/barcelonahospitalcyberattackransomware37e0fee33798c56459e63866ca8b449f> (18.06.2025).

²¹ VI National Cyber League de la Guardia Civil, <https://www.nationalcyberleague.es> (18.06.2025).

²² I.M. García-Sánchez, *Evaluating the Effectiveness of the Spanish Police Force Through Data Envelopment Analysis*, "European Journal of Law and Economics" 2007, nr 23, s. 43-57, <https://doi.org/10.1007/s10657-007-9004-z>.

niższego szczebla. Trzeci poziom, *Compañías* (kompanie), a więc jednostki średniego szczebla, zazwyczaj obejmujące kilka gmin, odpowiadają za koordynację posterunków lokalnych. Ostatnie jednostki, *Puestos* (posterunki), czyli podstawowe, lokalne, obecne głównie w małych miastach i na terenach wiejskich. To one zapewniają codzienny kontakt z obywatelami i realizują działania prewencyjne oraz interwencyjne.

Rysunek 1. Rozmieszczenie jednostek Comandancias de la Guardia Civil na terenie Hiszpanii
 Źródło: <https://www.guardiacivil.es/documentos/pdfs/mapaComandanciasGC.pdf> (28.03.2025).

Rysunek przedstawia rozmieszczenie schematyczne jednostek *Comandancias de la GC* na terenie Hiszpanii. Wspomnieć należy o oddziałach prewencyjnych *Compañías territoriales de la GC*. Ich specyfikę należałoby porównać do polskich Oddziałów Prewencji Policji, znajdujących się zazwyczaj w stolicach regionów/województw. Oddziały te koordynują działania terytorialne związane z wszelakimi imprezami masowymi, terroryzmem czy zagrożeniami społecznymi²³.

W strukturze *GC* wyróżnia się również specjalne komponenty funkcjonalne, takie jak: SEPRONA (ochrona środowiska), TRÁFICO (kontrola ruchu drogowego), GEAS (jednostki nurkowe i wodne), GAR (jednostki specjalne/interwencyjne), UEI (oddziały antyterrorystyczne) czy *Policía Judicial* (dochodzeniowo-śledcza). Ich rozmieszczenie terytorialne uzależnione jest od specyfiki zagrożeń oraz potrzeb operacyjnych. Jednym z istotnych wyzwań w organizacji terytorialnej *GC* jest napięcie między scentralizowaną strukturą a wysokim stopniem autonomii regionów. W niektórych wspólnotach, jak Kraj Basków (*Euskadi*) czy Katalonia, działają regionalne formacje policyjne (*Ertzaintza* i *Mossos d'Esquadra*), które w dużym

²³ Guardia Civil, <https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/estructuraorganizacion/index.html> (28.03.2025).

stopniu przejęły funkcje GC, ograniczając jej obecność do wybranych kompetencji, takich jak kontrola graniczna czy zadania wojskowe²⁴. W ostatnich latach GC przechodzi proces modernizacji organizacyjnej i technologicznej²⁵. Zwiększono nacisk na cyberbezpieczeństwo, zwalczanie handlu ludźmi, przestępczości transgranicznej oraz zagrożeń hybrydowych. Rozwój zdolności analitycznych i interoperacyjności z innymi służbami, zarówno krajowymi, jak i europejskimi, wpisuje się w szerszy kontekst transformacji hiszpańskiego sektora bezpieczeństwa wobec wyzwań XXI wieku²⁶.

Pisząc o organizacji Gwardii, należy również wspomnieć o ukształtowaniu służbowym i komponentach, w których skład wchodzi wcześniej wspomniane „piony” służbowe. Podstawowym pionem, w największym stopniu wpływającym na kształtowanie opinii publicznej, jest Komponent Terytorialny. Również podstawowym w obszarze działania bezpośredniego, wobec obywateli, najczęściej w obszarze ruchu drogowego jest Komponent Mobilny²⁷. Prócz Komponentu Terytorialnego i Mobilnego w skład formacji wchodzi; Komponent Morski, Komponent Lotniczy, Oddziały i służby specjalistyczne (w tym formacje kontr- i antyterrorystyczne)²⁸.

Analizując zadania GC w systemie bezpieczeństwa narodowego, należy uwzględnić dualny charakter formacji. Jej podstawową funkcją jest zapewnienie porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli, zwłaszcza na obszarach wiejskich, podmiejskich oraz w mniejszych miejscowościach, gdzie nie operują jednostki *Policía Nacional*. Ustawowo GC działa na terenie całego kraju. GC funkcjonuje w sposób ciągły, prowadząc zarówno działania prewencyjne, jak i interwencyjne. Jednym z kluczowych obszarów jej działalności jest ochrona granic państwowych oraz kontrola migracyjna²⁹. Formacja odgrywa zasadniczą rolę w monitorowaniu i zabezpieczaniu granic lądowych i morskich, w tym w strategicznie wrażliwych strefach, takich jak enklawy *Ceuta* i *Melilla*. W tym zakresie ściśle współpracuje z europejskimi organami bezpieczeństwa, zwłaszcza z agencją Frontex. Jej zadania obejmują przeciwdziałanie nielegalnej migracji, przemytowi ludzi, a także zwalczanie transgranicznych sieci przestępczych. GC posiada również własną, wyodrębnioną jednostkę zajmującą się bezpieczeństwem na drogach – *Agrupación de Tráfico*, należąca do komponentu mobilnego. W obliczu rosnących zagrożeń wewnętrznych i międzynarodowych GC angażuje się również w zwalczanie przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu. Jej wyspecjalizowane jednostki uczestniczyły w operacjach wymierzonych przeciwko ETA, a także aktualnie prowadzą działania antyterrorystyczne we współpracy z krajowymi i międzynarodowymi służbami bezpieczeństwa. Szczególne znaczenie mają tutaj zadania wywiadowcze, monitorowanie zagrożeń cybernetycznych oraz działania prewencyjne w zakresie radykalizacji postaw.

²⁴ K.P. Marczuk, *Trzecia opcja, Gwardie narodowe w wybranych państwach Morza Śródziemnego*, Warszawa 2007, s. 224-227.

²⁵ M. Ballbé, M., *De Guardia Civil*, “Cahiers de la Sécurité Intérieure” 1992, nr 2, s. 159-166.

²⁶ Guardia, Civil, <https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/estructuraorganizacion/index.html> (28.03.2025).

²⁷ G. Blaney, *La historiografía sobre la Guardia Civil. Crítica y propuestas de investigación*. “Política y Sociedad” 2005, nr 3, s. 31-44.

²⁸ M. Kowalczyk, *Formacje żandarmeryjne w Europie*, Kraków 2020, s. 112-117.

²⁹ S.G. Payne, *The Franco Regime, 1936-1975*, Madison 1987, s. 134-136.

Współcześnie *GC* uczestniczy także w misjach międzynarodowych i działaniach humanitarnych pod auspicjami ONZ, UE i NATO. Jako formacja o długiej tradycji instytucjonalnej, przeszła proces modernizacji i demokratyzacji, dostosowując się do wymogów państwa prawa i systemu ochrony praw człowieka³⁰.

Na podstawie przeprowadzonej analizy materiałów źródłowych, należy stwierdzić, iż organizacja i zadania opisywanej formacji, ewoluowały wraz z rozwojem technologii oraz zmianą trendu, kategorii popełnianych przestępstw. Podkreślić należy ważny dla *GC* moment, a więc rozpowszechnienie przestępczości cybernetycznej, kiedy to formacja dostosowała swoje struktury do zaistniałych potrzeb³¹.

USYTUOWANIE *GUARDIA CIVIL* W PORZĄDKU PRAWNYM KRÓLESTWA HISZPANII

Historycznie najważniejszymi dokumentami warunkującymi powstanie *GC* były patenty królewskie. Jednakże hiszpańskie prawodawstwo, jak i normy legislacyjne dotyczące służb, w tym również Gwardii, z biegiem czasu ulegały zmianie. Zadaniowość w *GC* rozdzielona jest na podział dualny. W chwili obecnej fundamentalnym aktem normatywnym, który wyznacza konstytucyjne, ustrojowe, prawne, teoretyczne oraz praktyczne ramy funkcjonowania, pozostaje artykuł 104 Konstytucji Królestwa Hiszpanii. Uzupełnieniem oraz uszczegółowieniem zawartych w nim postanowień jest ustawa organiczna *Ley Orgánica 2/1986*³², której preambuła, w szczególności punkt „b”, odzwierciedla celowość oraz zakres zastosowania niniejszego aktu³³.

W świetle przywołanego aktu normatywnego, który reguluje kwestie zadaniowości oraz konstytucyjnego umocowania sił bezpieczeństwa (w tym formacji *GC*), należy zwrócić uwagę na zakres terytorialny jej działania. Analiza przepisów zawartych w Ustawie Organicznej 2/1986 prowadzi do wniosku, iż akt ten pełni funkcję fundamentalnego źródła prawa regulującego funkcjonowanie *GC*. Ustawa ta nie tylko dostarcza podstaw normatywnych dla działania formacji, ale również określa jej rolę w strukturze społeczeństwa obywatelskiego³⁴. Jednocześnie, jednym z zasadniczych aktów prawnych precyzujących instytucjonalne podporządkowanie oraz porządek organizacyjny *GC* jest Królewski Dekret nr 734/2020 z dnia 4 sierpnia 2020 r., który rozwija oraz uszczegóławia strukturę organizacyjną Ministerstwa Spraw Wewnętrznych³⁵.

Konkludując, kluczowymi dokumentami determinującymi powstanie oraz tożsamość formacji *GC* w ujęciu historycznym były przede wszystkim dekrety królewskie oraz ministerialne.

³⁰ J. Kowalski, *Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa publicznego w erze cyfrowej*, Warszawa 2020, s. 45-47.

³¹ J. Przyjemska-Rola, *Rola Hiszpańskiej Guardia Civil w walce z nielegalną imigracją drogą morską*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2009, nr 1-2, s. 111-112.

³² *Ley Orgánica 2/1986*, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad. Boletín Oficial del Estado (BOE) nr 63, 14 marca 1986.

³³ Constitución Española de 1978. Boletín Oficial del Estado (BOE) nr 311, 29 grudnia 1978. Art. 104.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Real Decreto 734/2020, de 4 de agosto, por el que se desarrolla la estructura orgánica básica del Ministerio del Interior. Boletín Oficial del Estado (BOE) nr 211, 5 sierpnia 2020.

W ówczesnej rzeczywistości ustrojowej podejmowanie decyzji poprzez akty królewskie oraz rozporządzenia wydawane przez właściwych ministrów bądź organy kolegialne było standardową praktyką legislacyjną. Akty te regulowały głównie kwestie administracyjne, obejmujące m.in. zasady awansu, wymagania kwalifikacyjne czy też procedury postępowania służbowego³⁶.

SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA KRÓLESTWA HISZPANII

Analizując formację *GC*, należy również dokonać przeglądu systemu bezpieczeństwa Hiszpanii. System bezpieczeństwa publicznego w Hiszpanii opiera się na współdziałaniu kilku podstawowych instytucji. Podobieństwa oraz różnice ukazane zostaną za pomocą zestawienia tabelarycznego. Do formacji, które zostaną zestawione należą: *Guardia Civil*, *Policía Nacional* oraz *Policía Local*³⁷. Na podstawie analizy danych zawartych w tabeli możliwe będzie ukazanie podobieństw i różnic między wspomnianymi służbami. Klasyfikacja ta umożliwi ustosunkowanie się do postawionego celu badawczego³⁸.

Tabela 1. Charakterystyka porównawcza służb porządkowych w Hiszpanii

Rodzaj	<i>Guardia Civil</i>	<i>Policía Nacional</i>	<i>Policía Local</i>
Charakter prawny i zwierzchnictwo	formacja o statusie wojskowym; podlega MSW i MON	służba cywilna podległa MSW	służba gminna podległa samorządom
Zakres terytorialny	teren całej Hiszpanii, głównie tereny wiejskie, granice, mniejsze miasta	średniej wielkości i duże miasta	gminy/miasta
Główne kompetencje	bezpieczeństwo publiczne, ochrona granic, ruch drogowy (poza miastami), zwalczanie przestępczości zorganizowanej, walka z terroryzmem	walka z przestępczością kryminalną, kontrola paszportów i dowodów, kontrola cudzoziemców, ochrona budynków rządowych	porządek lokalny, ruch drogowy w miastach, pomoc społeczna, ochrona imprez miejskich porządek lokalny, ruch drogowy w miastach, pomoc społeczna, ochrona imprez miejskich
Elementy współpracy/wspólne misje	Zamachy w Barcelonie (2017) Po atakach terrorystycznych w <i>Las Ramblas</i> <i>Guardia Civil</i> , <i>Policía Nacional</i> i <i>Mossos d'Esquadra</i> (policja autonomiczna Katalonii) wspólnie prowadziły śledztwo, kontrole na granicach oraz zabezpieczanie miejsc publicznych.	Operacja „Mundial” (walka z meczami skorumpowanymi w La Liga, 2018) <i>Policía Nacional</i> i <i>Guardia Civil</i> wspólnie przeprowadziły aresztowania w ramach śledztwa dotyczącego korupcji i zakładów sportowych.	Pandemia COVID-19 (2020–2021). Trzy służby współdziałały przy egzekwowaniu ograniczeń przemieszczania się, kontroli granic lokalnych i dystrybucji sprzętu ochronnego. <i>Policía Local</i> miała kluczową rolę w działaniach na poziomie gminnym.

Źródło: opracowanie własne na podst. G. Cardona, *La Guardia Civil. 150 años de historia*, Madrid 1994, s. 27-30.

Trójstopniowy system policyjny w Hiszpanii odzwierciedla złożoną strukturę państwa zdecentralizowanego. *GC* i *Policía Nacional* odpowiadają za kluczowe funkcje państwowe,

³⁶ D. Benavente, *La Guardia Civil: Historia, evolución y normativa institucional*. Madrid 2012, s. 34-39.

³⁷ L. Fernández, *El sistema de seguridad pública en España*, Madrid 2018, s. 45-47.

³⁸ N. Townson, *Spain Transformed*, [w:] N. Townson (red.), *The Late Franco Dictatorship, 1959-1975*, London 2007, s. 18-20.

natomiast *Policía Local* pełni istotną rolę w zarządzaniu codziennym bezpieczeństwem obywateli na poziomie lokalnym. Współdziałanie tych formacji, mimo potencjalnych napięć kompetencyjnych, umożliwia efektywne zarządzanie kryzysowe, przeciwdziałanie przestępczości oraz ochronę porządku publicznego w zróżnicowanych realiach geograficznych i społecznych Hiszpanii. W strukturze bezpieczeństwa istotne miejsce zajmuje także *Ministerio del Interior*³⁹ (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych), które koordynuje działania formacji porządkowych i odpowiada za politykę bezpieczeństwa na poziomie centralnym⁴⁰.

W Hiszpanii, mimo rozwiniętego systemu współpracy między formacjami porządkowymi, napięcia kompetencyjne między *GC*, *Policía Nacional* a *Policía Local* są zjawiskiem realnym i dobrze udokumentowanym zarówno w praktyce, jak i w literaturze naukowej. Wynikają one z pokrywających się obszarów działania, braku jednoznacznej delimitacji zadań oraz czynników politycznych i instytucjonalnych⁴¹.

Główne źródła napięć kompetencyjnych między wspomnianymi służbami, wraz z przykładami, przedstawione poniżej:

1. Brak precyzyjnego rozdziału kompetencji w terenie. W wielu miastach i gminach funkcjonują równoległe *Policía Nacional* i *Policía Local*, a na przedmieściach i terenach mieszanych często również i *GC*. To prowadzi do dublowania się funkcji patrolowych, prewencyjnych i interwencyjnych, co w skrajnych przypadkach wywołuje rywalizację zamiast współpracy⁴².
2. Rywalizacja instytucjonalna o zasoby i prestiż. *GC* i *Policía Nacional* (służba cywilna) mają różne struktury organizacyjne, systemy awansu i szkolenia, co przekłada się na napięcia kulturowe i hierarchiczne. Każda z formacji stara się być uznawana za dominującą w danym obszarze – np. w zwalczaniu terroryzmu, cyberprzestępczości czy ochronie infrastruktury krytycznej⁴³.
3. Interferencje w działaniach operacyjnych. Przykłady konfliktów pojawiają się m.in. w trakcie: zabezpieczania imprez masowych – spory o kompetencje między *Policía Local* a formacjami państwowymi bądź dochodzeń kryminalnych – konkurencja między *GC* i *Policía Nacional* o prowadzenie śledztw. Formalnie *GC* odpowiedzialna jest za ochronę granic, lecz działania podejmuje równoległe *Policía Nacional* (np. kontrole migracyjne na lotniskach)⁴⁴.

³⁹ Ministerio del Interior. *Estrategia de Seguridad Nacional de España 2021*, Madrid 2021, s. 18, <https://www.dsn.gob.es> (28.03.2025).

⁴⁰ Ministerio del Interior, *Organización y competencias*, <https://www.interior.gob.es> (28.03.2024).

⁴¹ L. Martínez, *Transformaciones en la Guardia Civil frente a las amenazas cibernéticas del siglo XXI*, Madrid 2021, s. 98-101

⁴² M.L. Pardo, *La Guardia Civil en el siglo XXI*, [w:] M.L. Pardo (red.), *Retos y transformaciones*, Madrid 2020, s. 112-118.

⁴³ P. Preston, *The Spanish Civil War*, [w:] P. Preston (red.), *Reaction, Revolution and Revenge*, London 2006, s. 143-147.

⁴⁴ A.M. Prada, *Historia de la Guardia Civil*, Madrid 2011, s. 41-44.

4. Zamieszanie wokół jurysdykcji w regionach autonomicznych. W niektórych wspólnotach autonomicznych, takich jak Katalonia czy Kraj Basków, działają także policje regionalne (*Mossos d'Esquadra*, *Ertzaintza*), co dodatkowo komplikuje relacje. Dochodzi do tarć między siłami regionalnymi a *Guardia Civil/Policía Nacional*, które postrzegane są jako „narzędzie Madrytu”, szczególnie zaś w kontekście napięć politycznych⁴⁵.

PRZYKŁADOWE INCYDENTY I NAPIĘCIA

Za pierwszy przykład posłuży Referendum niepodległościowe w Katalonii (2017) – konfrontacja *Mossos d'Esquadra* z *Guardia Civil* i *Policía Nacional*, podczas tłumienia głosowania pojawiły się zarzuty wzajemnego braku lojalności i nieskoordynowanego działania⁴⁶. Kolejny przykład, odnoszący się do codziennej praktyki służbowej, mianowicie kontrole drogowe na terenach przygranicznych⁴⁷. *GC* i *Policía Local* wdrażają różne procedury w zakresie ruchu drogowego, co prowadzi do konfuzji i sporów o pierwszeństwo działania. Ostatni przykład braku koordynacji w działaniu to czas i działania podczas pandemii COVID-19. Dochodziło wówczas do sytuacji nakładania się kompetencji w zakresie egzekwowania restrykcji pandemicznych. Ujawniło to braki w komunikacji operacyjnej oraz dublowanie patroli i kontroli między trzema formacjami⁴⁸.

Porównując powyższe służby, charakteryzując stan bezpieczeństwa Hiszpanii należy stwierdzić, iż *GC*, *Policía Nacional* i *Policía Local* są służbami różnymi. Bazując na analizie tabelarycznej zauważa się, iż, o ile główne kompetencje odnoszące się do ustawowych zadań są co do zasady zbieżne, tak problematyka podległości służbowej, terytorialności czy charakteru uwarunkowania prawnego znacząco się od siebie różni. Pisząc o ukształtowaniu systemu bezpieczeństwa Hiszpanii należy również wspomnieć o innych służbach porządkowych funkcjonujących w hiszpańskim stanie prawnym. Zatem Siły Zbrojne Hiszpanii (*Fuerzas Armadas*) różnią się swoją zadaniowością od *GC* z uwagi na brak zaangażowania w utrzymywanie porządku publicznego w kraju. Ich podstawową funkcją jest obrona terytorialna państwa oraz uczestnictwo w międzynarodowych misjach pokojowych i humanitarnych. W sytuacjach wyjątkowych, takich jak katastrofy naturalne, stany wyjątkowe lub zagrożenia o charakterze wojennym, siły zbrojne mogą wspierać formacje policyjne, działając na podstawie odpowiednich uprawnień konstytucyjnych. Przykładem takiego zaangażowania było użycie wojska w czasie pandemii COVID-19. *Mossos d'Esquadra* i *Ertzaintza* to rodzaje policji regionalnych występujących kolejno w Katalonii i Kraju Basków. Na tychże terytoriach służby te podlegają rządowi regionalnym. *GC* współpracuje z owymi formacjami w przypadkach podwyższonego ryzyka jak np. współpracy *GC* z *Mossos d'Esquadra*, kiedy realizowano operację przeciwko

⁴⁵ G. Cardona, *La Guardia Civil. 150 años de historia*, Madrid 1994, s. 27-30.

⁴⁶ A. López, *La Guardia Civil y su papel en la seguridad marítima y aérea*, „Revista Española de Seguridad” 2021, nr 2, s. 34-45.

⁴⁷ A. González del Campillo Garoz, A. Fernandez, B. Vera, J. Alvarez, *Tipología del agente de la Guardia Civil que se suicida*, „Bahavior & Law Jorunal” 2023, nr 1, s. 125-137, <https://doi.org/10.47442/blj.2023.107>.

⁴⁸ R. Domínguez, *Confianza ciudadana y policía en España*, „Seguridad y Sociedad” 2022, nr 3, s. 66-73.

dżihadystycznej siatce terrorystycznej, przeprowadzoną w Katalonii w 2015 roku, znaną jako *Operación Caronte*⁴⁹.

Podsumowując, hiszpański model bezpieczeństwa publicznego oparty jest na współistnieniu struktur ogólnokrajowych i regionalnych, co wynika z konstytucyjnej zasady autonomii wspólnot autonomicznych. GC, jako formacja o charakterze militarno-policyjnym funkcjonuje w skali całego kraju. Wymienione służby dopełniają się w swych zadaniach i działaniu operacyjnym mimo wykazanych, powyższych niedociągnięć konsolidacyjnych w postaci choćby rywalizacji instytucjonalnej czy nieprawidłowości i niedopowiedzeń jurysdykcyjnych.

WSPÓLDZIAŁANIE *GUARDIA CIVIL* W WYMIARZE MIĘDZYNARODOWYM I EUROPEJSKIM

Na płaszczyźnie europejskiej i międzynarodowej GC aktywnie współdziała z wieloma organizacjami i agencjami bezpieczeństwa. Jedną z najistotniejszych jest Frontex – Europejska Agencja Straży Granicznej i Przybrzeżnej, w której strukturach GC odgrywa znaczącą rolę jako lider operacji granicznych i morskich, zwłaszcza w rejonach o wysokim natężeniu nielegalnej migracji (Basen Morza Śródziemnego, Wyspy Kanaryjskie, enklawy Ceuta i Melilla). Formacja uczestniczy także w działaniach Europolu i Interpolu, biorąc udział w międzynarodowych śledztwach i operacjach wymierzonych w przestępczość transgraniczną, cyberprzestępczość, pranie pieniędzy oraz terroryzm. Współpraca GC obejmuje także aktywność w strukturach NATO i ONZ, szczególnie w zakresie policyjnych misji pokojowych, monitoringu wyborczego, ochrony granic oraz odbudowy państwowej infrastruktury bezpieczeństwa w regionach postkonfliktowych. GC uczestniczyła w licznych misjach zagranicznych, m.in. na Bałkanach, w Afganistanie, Libanie czy Afryce Subsaharyjskiej, gdzie pełniła funkcje doradcze i szkoleniowe wobec lokalnych sił policyjnych. W obszarze współpracy sektorowej i technologicznej GC prowadzi działania z partnerami prywatnymi, uniwersytetami oraz ośrodkami badawczo-rozwojowymi, zwłaszcza w zakresie bezpieczeństwa cyfrowego, sztucznej inteligencji, rozpoznania behawioralnego i prewencji zagrożeń. Przykładem jest udział GC w projektach finansowanych przez programy Horyzont Europa czy *Digital Europe Programme*, w których formacja pełni rolę konsultacyjną lub implementacyjną w zakresie testowania nowych narzędzi wykrywania przestępczości. Z perspektywy naukowej współpraca GC z organizacjami zewnętrznymi wpisuje się w model „wielopoziomowego” zarządzania bezpieczeństwem, w którym instytucje krajowe i ponadnarodowe współdzielą odpowiedzialność za przeciwdziałanie zagrożeniom w sposób skoordynowany, transgraniczny i zorientowany na prewencję⁵⁰.

⁴⁹ J. Morales Bravo De Laguna, *Unidad Central Operativa de la Guardia Civil*, “Grupo Patrimonio Histórico” 2015, nr 25, s. 31-48, <https://doi.org/10.30827/cpag.v25i0.5392>.

⁵⁰ A. Błachnio, A. Przepiórka, *Cyberzagrożenia a bezpieczeństwo społeczne*, Lublin 2022, s. 88-90.

GUARDIA CIVIL A INNE FORMACJE O CHARAKTERZE ŻANDARMERYJNYM

Analizując model instytucjonalny *GC*, a więc podległość zarówno Ministerstwu Obrony Narodowej jak i Ministerstwu Spraw Wewnętrznych analogiczny koncept reprezentuje francuska *Gendarmerie Nationale*, która funkcjonuje pod zwierzchnictwem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, choć jej członkowie pozostają żołnierzami armii francuskiej⁵¹. Obie formacje uczestniczą nie tylko w działaniach typowo porządkowych, lecz również w operacjach wojskowych i misjach międzynarodowych, gdzie pełnią funkcje policyjne wobec ludności cywilnej w sytuacjach niestabilnych.

Włoscy *Carabinieri*, jako jedna z najliczniejszych i najbardziej rozbudowanych instytucji tego typu w Europie, pełni z kolei funkcje zarówno żandarmerii, jak i jednej z głównych formacji policyjnych w kraju. Od 2000 roku są formalnie czwartą siłą zbrojną Włoch, co podkreśla ich znaczenie militarne. W przeciwieństwie do *GC*, która dzieli zadania z *Policia Nacional*, *Carabinieri* mają szerokie kompetencje również w dużych miastach i przy ściganiu przestępstw kryminalnych, co zbliża ich do uniwersalnej roli siły policyjnej o zasięgu ogólnokrajowym. Warto przy tym zaznaczyć, że *Carabinieri* wykazują silną specjalizację operacyjną, m.in. poprzez implementowanie jednostek do zwalczania mafii czy ochrony dziedzictwa kulturowego.

Polska Żandarmeria Wojskowa, choć nosi nazwę „żandarmerii”, znacznie różni się zakresem działania od wyżej wymienionych formacji. Jest to służbą *stricto* wojskowa, posiadająca okrojone kompetencje prawne w zakresie bezpieczeństwa publicznego wobec ludności cywilnej, z wyjątkiem sytuacji nadzwyczajnych (np. stanu wyjątkowego). Jej działalność ogranicza się głównie do nadzoru nad dyscypliną wojskową, ochrony obiektów wojskowych oraz działań kontrwywiadowczych i prewencyjnych w siłach zbrojnych. W sektorze uniwersalności *GC* przewyższa *ŻN* zasięgiem i funkcjonalnością, ponieważ w Hiszpanii formacja ta pełni rolę *de facto* państwowej policji o kompetencjach rozszerzonych o funkcje wojskowe, zwłaszcza w zakresie obronności, ochrony granic, misji zagranicznych i przeciwdziałania terroryzmowi. Wszystkie analizowane formacje są członkami organizacji FIEP (*Forces de Police à Statut Militaire*), zrzeszającej żandarmerie i podobne służby wojskowo-policyjne z różnych krajów. Wspólne szkolenia, wymiana doświadczeń oraz współpraca w ramach misji Unii Europejskiej, NATO i ONZ wzmacniają interoperacyjność i przyczyniają się do standaryzacji działań. *GC*, jako aktywny uczestnik tych struktur, dzieli z pozostałymi formacjami doświadczenie w zakresie pełnienia funkcji policyjnych w warunkach konfliktów asymetrycznych i niestabilności wewnętrznej⁵².

PODSUMOWANIE

W oparciu o analizę aktów prawnych, literatury przedmiotu w postaci tekstów polskich i zagranicznych, a także porównanie formacji *GC* z formacjami hiszpańskimi i zagranicznymi, stwierdzić należy, iż *GC* jest formacją dualną w swej strukturze i formacie zadaniowym.

⁵¹ M. Kowalczyk, *Formacje żandarmeryjne...*, op. cit., s. 112-117.

⁵² Marczuk Karina, *Trzecia opcja...*, op. cit., s. 138-140

Trudnym do stwierdzenia jest, czy formacja posiada charakterystykę w większym stopniu wojskową czy policyjną. Instytucjonalnie GC podlega zarówno pod Ministerstwo Obrony Narodowej i pod Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Zadaniowo formacja wykonuje pragmatyczne zadania policyjne związane z działaniem prewencyjnym, patrolowym, edukacyjnym czy śledczym. Z drugiej zaś strony w niniejszym artykule przedstawiono przykłady, gdzie GC miała swój udział w misjach zagranicznych, również w miejscach, w których trwał konflikt zbrojny np. w Afganistanie czy Libanie. Ponadto GC realizuje ustawiczne zadanie ochrony granic, które leżą w kompetencjach sił zbrojnych. Współpraca z Frontexem, Eurpolem, a więc instytucjami międzynarodowymi, różnymi od siebie, jedynie warunkuje dualność policyjno-wojskową czy wojskowo-policyjną. Porównanie GC z hiszpańskimi formacjami porządkowymi ukazało, iż w odróżnieniu od *Policía Nacional* i *Policía Local*, Guardia działa na całym terytorium kraju i poza jego granicami. Czyni to z niej formację w większym stopniu przekrojową. Warto również wspomnieć, iż GC jest największą formacją porządku publicznego w Hiszpanii. Porównanie GC do innych formacji żandarmeryjnych ukazało swego rodzaju odniesienie. Po procesie porównania możliwym do stwierdzenia jest, iż formacja włoska (*Carabinieri*) oraz francuska (*Gendarmerie Nationale*) są z GC zbieżne zadaniowo i instytucjonalnie. Z wyjątkiem faktu, iż *Carabinieri* co do zasady są formacją policyjną, wykonującą w większości zadania *strice* policyjne. Polska ŻN⁵³ jest zaś inną służbą, mającą odmienną charakterystykę, podległość i zadaniowość. Uznaje się, iż w Polsce nie istnieje odpowiednik GC. Syntetyzując wnioski, odnosząc się do analizy formacji oraz do postawionych celów badawczych należy stwierdzić, iż model żandarmerijny zastosowany w hiszpańskiej formacji *Guardia Civil* jest modelem skutecznym. Świadczy o tym przekrojowość służby, usytuowanie historyczne i społeczne (dobre relacje ze społecznością) oraz względnie dobra współpraca z innymi służbami porządkowymi w kraju i poza nim. W oparciu o treść artykułu uznaje się, iż drugi cel – przybliżenie genezy powstania formacji, analiza struktury organizacyjnej, zakresu kompetencji GC oraz porównania jej z innymi, krajowymi i zagranicznymi formacjami został w pełni zrealizowany.

Trudności badawcze koncentrowały się w głównej mierze na braku dostępności aktualnych, polskich opracowań nt. opisywanej formacji. Dostępna literatura, w większości porównawcza jak np. *Trzecia Opcja* Kariny Marczuk czy *Policje Wojskowe Świata* Bogusława Packa są publikacjami kolejno z 2007 i 2006 roku, zatem ich aktualność należy poddać pod wątpliwość. Choć materiały te stanowiły nieocenioną pomoc w procesie poznawczym opisywanej służby, należało zasięgnąć literatury anglojęzycznej i publikacji hiszpańskich.

BIBLIOGRAFIA

AP News. 2023. Cyberattack hits major hospital in Spanish city of Barcelona. <https://ap-news.com/article/barcelonahospitalcyberattackransom-ware37e0fee33798c56459e63866ca8b449f>.

⁵³ Żandarmeria Narodowa.

- Bartkowiak Danuta. 2013. „Problematyka bezpieczeństwa narodowego w Hiszpanii w kontekście zamachów terrorystycznych z 2004 roku”. *Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa* 4: 47-63.
- Beevor Antony. 2006. *The Battle for Spain: The Spanish Civil War 1936-1939*. London: Penguin Books.
- Benavente Dominique. 2012. *La Guardia Civil: Historia, evolución y normativa institucional*. Madrid: Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado.
- Beristain Antonio. 1998. *Terrorism in the Basque Country*. San Sebastián: Baskijski Instytut Kryminologii.
- Blaney Gerald. 2005. “La historiografía sobre la Guardia Civil. Crítica y propuestas de investigación”. *Política y Sociedad* 3: 31-44.
- Błachnio Agata, Przepiórka Anna. 2022. *Cyberzagrożenia a bezpieczeństwo społeczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Bobrojc Jerzy. 2025. Wydarzenie z dnia 13 maja 1844 roku W www.chronologia.pl/wydarzenie-w18440513psk00.html (28.03.2025).
- Casanova Julian. 2005. *Anarchism, the Republic and Civil War in Spain: 1931-1939*, London: Routledge.
- Constitución Española de 1978. Boletín Oficial del Estado (BOE) nr 311, 29 grudnia 1978. Art. 104.
- Constitución Española de 1978. Boletín Oficial del Estado (BOE) nr 311, 29 grudnia 1978.
- Daniel Pérez G. 2021. El SEPE suspende su actividad por un ataque informático W https://as.com/diarios/2021/03/09/actualidad/1615290825_564590.html?utm_source.
- Domínguez Roman. 2022. Confianza ciudadana y policía en España, “Seguridad y Sociedad” 3: 66-73.
- Fernández Leon. 2018. *El sistema de seguridad pública en España*. Madrid: Instituto de Seguridad Nacional.
- Gabriel Cardona, *La Guardia Civil. 150 años de historia*, Madrid: Planeta.
- García-Sánchez Isabel-Maria. 2007. “Evaluating the Effectiveness of the Spanish Police Force Through Data Envelopment Analysis”. *European Journal of Law and Economics* 23: 43-57. <https://doi.org/10.1007/s10657-007-9004-z>.
- González del Campillo Garoz Alejandro, Fernandez Adelo, Vera Benito, Alvarez Jose. 2023. “Tipología del agente de la Guardia Civil que se suicida”. *Behavior & Law Journal* 1: 125-137. <https://doi.org/10.47442/blj.2023.107>.
- Gómez Jordana. 2022., *Milicia y diplomacia*. Burgos: Editorial Dosssoles.
- Guardia Civil, Grupo de Acción Rápida (GAR) W https://www.guardiacivil.es/es/institucional/estructura/operativa/uei_gar/.
- Guardia Civil, Presencia internacional de la Guardia Civil. W <https://www.guardiacivil.es>.
- Kaczorowski Bartosz. 2016. *Franco i Stalin. Związek Sowiecki w polityce Hiszpanii w okresie II Wojny Światowej*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Kocan Victoria. 2015. „Współczesna migracja i polityka migracyjna na przykładzie Hiszpanii”. *Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy. Nauki Społeczne* 2: 73-83.
- Kosmyńska Stanisław. 2021. „Przemyt narkotyków do Hiszpanii jako element działalności transnarodowej przestępczości zorganizowanej”. *Przegląd Geopolityczny* 35: 61-77.

- Kowalczyk Mariusz. 2020. *Formacje żandarmeryjne w Europie*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kowalski Jan. 2020. *Nowe wyzwania dla bezpieczeństwa publicznego w erze cyfrowej*. Warszawa: Instytut Bezpieczeństwa Państwowego.
- Lata Francisco. 2009. "La Guardia Civil pomoc policia militar integran en operaciones". *La violencia del siglo XXI. Nuevas dimensiones de la guerra 10*: 255-282.
- Ley Orgánica 2/1986, de 13 de marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad. *Boletín Oficial del Estado (BOE) nr 63, 14 marca 1986*.
- López Alejandro. 2021. "La Guardia Civil y su papel en la seguridad marítima y aérea". *Revista Española de Seguridad 2*: 34-45.
- Marczuk Karina Paulina. 2007. *Trzecia opcja, Gwardie narodowe w wybranych państwach Morza Śródziemnego*, Warszawa: Fundacja Studiów Międzynarodowych.
- Martínez Leon. 2021. *Transformaciones en la Guardia Civil frente a las amenazas cibernéticas del siglo XXI*. Madrid: Editorial de Seguridad Nacional.
- Ministerio del Interior. *Organización y competencias*. W <https://www.interior.gob.es>.
- Ministerio del Interior. *Participación de la Guardia Civil en misiones internacionales*. W <https://www.interior.gob.e> (28.03.2025)
- Ministerio del Interior. *Estrategia de Seguridad Nacional de España 2021*. W <https://www.dsn.gob.es>.
- Morales Bravo De Laguna Javier. 2015. "Unidad Central Operativa de la Guardia Civil". *Grupo Patrimonio Histórico 25*: 31–48. <https://doi.org/10.30827/cpag.v25i0.5392>.
- Nowak Andrzej. 2019. *Przestępczość zorganizowana i jej wpływ na funkcjonowanie państw demokratycznych*. Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Oficjalna witryna internetowa Fundacion Guardia Civil, <https://fundacionguardiacivil.es>.
- Oficjalna witryna internetowa Fundacion Guardia Civil, W <https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/estructuraorganizacion/index.html>.
- Pacek Bogusław. 2006. *Policje Wojskowe Świata*. Warszawa: Wyd. Bellona.
- Pardo Maria Lusia. 2020. *La Guardia Civil en el siglo XXI*. W *Retos y transformaciones*, 112-118. Instituto Universitario General Gutiérrez Mellado.
- Payne Stanley George. 1973. *A History of Spain and Portugal*, Madison: University of Wisconsin Press.
- Payne Stanley George. 1987. *The Franco Regime, 1936-1975*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Prada Alberto Manuel. 2011. *Historia de la Guardia Civil*. Madrid: Alianza Editorial.
- Preston Paul. 2006. *The Spanish Civil War*. W *Reaction, Revolution and Revenge*, 143–147. Harper Perennial.
- Przyjemska-Rola Justyna. 2009. „Rola Hiszpańskiej Guardia Civil w walce z nielegalną imigracją drogą morską”. *Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego*. 1-2: 109-119.
- Real Decreto 207/2024, de 27 de febrero, por el que se desarrolla la estructura orgánica básica del Ministerio del Interior. Tłum. Dekret królewski nr 207/2024 z dnia 27 lutego, który rozwija podstawową strukturę organiczną Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Tłumaczenie Strefy Straży Cywilnej.
- Real Decreto 734/2020, de 4 de agosto, por el que se desarrolla la estructura orgánica básica del Ministerio del Interior. *Boletín Oficial del Estado (BOE) nr 211, 5 sierpnia 2020*.

Szul Roman. 2015. „Regionalizm w Hiszpanii”. Mazowsze. *Studia Regionalne* 16: 65-76.
Townson Nigel. 2007. Spain Transformed. W *The Late Franco Dictatorship 1959-1975*, 17-34.
Basingstoke: Palgrave Macmillan.
VI National Cyber League de la Guardia Civil. 2025 W. <https://www.nationalcyberleague.es>.